

¹³ Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / М. І. Мельник. – К.: Парламентське видання, 2000. – С. 80.

¹⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации (принят Государственной Думой 24.05.1996 г., одобрен Советом Федерации 05.06.1996 г.) // Ведомости Федерального Собрания Российской Федерации – 1996. – № 18. – С. 792.

¹⁵ Лопашенко Н. А. Взятничество: проблемы квалификации // Правоведение. – 2001. – № 6. – С. 105–116.

¹⁶ Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / Михайло Іванович Мельник. – К.: Парламентське видання, 2000. – С. 167.

¹⁷ Квициния А. К. Должностные преступления. – М.: Российское право, 1992. – С. 131.

¹⁸ Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 р. // Юридичний вісник. – 2002. – № 28 (368). – С. 21.

¹⁹ Про судову практику в справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 07.10.1994 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.998.0>.

²⁰ Шиманський Ф. В. Хабарництво: кримінально-правовий аналіз одержання, давання і провокації хабара / Ф. В. Шиманський – О.: Фенікс, 2004. – С. 25.

²¹ Дурманов Н. Д. Уголовная ответственность за взяточничество по действующему советскому законодательству // Проблемы социалистического права. – М.: Юридическое издательство НКЮ Союза ССР, 1937. – С. 20–47.

²² Korruption im öffentlichen Dienst: ein Überblick / H. R. Clausen, G. Herbig, U. Müller, W. Schuppensteiner / Hrsg. v. H. R. Clausen. – Berlin – Bonn – München: Heymann, 1995. – S. 111.

²³ Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 р. // Юридичний вісник. – 2002. – № 28 (368). – С. 21.

²⁴ Орбець К. М. Об'єкт злочину (традиції, альтернативи і сучасність) // Митна справа. – 2006. – № 2. – С. 67–75.

Резюме

Розглянуто різні підходи до визначення предмету злочину, передбаченого ст. 369 КК України «Пропозиція та давання хабара» через дослідження поняття предмету хабара. Обґрунтовується необхідність законодавчого встановлення мінімального розміру хабара, зміни формулювання, що використовується законодавцем у КК України для окреслення обсягу предмета хабара – «у будь-якому вигляді», враховуючи іноземний позитивний досвід у даних питаннях.

Ключові слова: хабар, давання хабара, пропозиція хабара, предмет хабара.

Резюме

Рассмотрены различные подходы к определению предмета преступления, предусмотренного ст. 369 УК Украины «Предложение и дача взятки» через исследование понятия предмета взятки. Обосновывается необходимость законодательного установления минимального размера взятки, изменения формулирования, используемого законодателем в УК Украины для обозначения объема предмета взятки – «в любой форме», учитывая иностранный положительный опыт в данных вопросах.

Ключевые слова: взятка, дача взятки, предложение взятки, предмет взятки.

Резюме

This item is considers various ways to define the crime subject provisioned with 369 Article of Criminal code of Ukraine «Bribe offer and bribe giving» through bribe subject research. Also, it substantiates the necessity of legislative introduction for minimal bribe seize used within Criminal Code to determine the seize of “in any form” bribe subject, considering positive foreign experience in these questions.

Key words: bribe, bribery, bribe bribe offer, bribe subject.

Отримано 31.01.2012

В. Л. МЕЛЬНИЧЕНКО

**Віктор Леонідович Мельниченко, здобувач ВНЗ
«Національна академія управління»**

ВИКОНАВЕЦЬ ЗЛОЧИНУ ПРОВЕДЕННЯ ВИБУХОВИХ РОБІТ З ПОРУШЕННЯМ ОХОРОНИ РИБНИХ ЗАПАСІВ

Питання, що стосуються виконавця злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів має важливе значення для теорії кримінального права та для кваліфікації діяння, передбаченого ст. 250 КК України, а отже потребує подальшого дослідження.

Проблема виконавця вчинення злочину, передбаченого ст. 250 КК України, досліджувалася фрагментарно С. Б. Гавришом, З. Г. Корчевою, Ю. С. Шемшученком, В. К. Матвійчуком та ін. Проте до цього часу це питання не підлягало комплексному дослідженню.

Мета статті полягає в дослідженні проблем виконавця злочину, передбаченого ст. 250 КК України.

Проблема виконавця злочину взагалі й зокрема діяння, передбаченого ст. 250 КК України, має певну теоретичну розробку в кримінально-правовій науці¹ Виконавцем злочину, а отже його суб'єктом кримінальне право визнає фізичну осудну особу (людину), яка до моменту вчинення злочину досягла певного віку, що вчинила суспільно небезпечне діяння, заборонене кримінальним законом, і здатна понести за нього кримінальну відповідальність². Тут необхідно зазначити, що вперше в КК України 2001 р., у ч. 1 ст. 18 наведено законодавче визначення суб'єкта, а отже виконавця злочину: «Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього кодексу, може настати кримінальна відповідальність»³. Відсутність будь-якої з ознак суб'єкта виключає склад конкретного злочинного діяння й застосування до особи покарання. Така значущість суб'єкта злочину, а отже виконавця діяння проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, потребує пильної уваги до його дослідження й, зокрема до кваліфікації вчиненого.

Таким чином, маючи основні методологічні та теоретичні підходи щодо виконавця (суб'єкта) складу злочинів і, зокрема до злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, слід провести дослідження діяння, передбаченого ст. 250 КК України.

Відносно виконавця складу злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів у юридичній літературі висловлено різні і не завжди теоретично й практично обґрунтовані погляди (це питання автором розглядається стосовно зазначених положень ст. 163 КК України 1960 р., і ст. 250 КК України 2001 р.): одні автори вважають, що таким може бути загальний суб'єкт⁴; інші наполягають, що таким виконавцем (суб'єктом) цього злочину є особа, яка досягла 16 річного віку, а службові особи, за наявності в їхніх діях ознак службового злочину, несуть відповідальність за сукупністю злочинів⁵; далі пропозиції розподілено таким чином: такими виконавцями (суб'єктами) можуть бути як приватні, так і службові особи (останні, за наявності в їхніх діях ознак службового злочину, несуть відповідальність за сукупністю злочинів)⁶; будь-які особи⁷; лише особи зайняті вибуховими роботами або які відповідають за організацію і проведення таких робіт (наприклад, підривних тощо)⁸; службові особи, які керують вибуховими роботами⁹; особи, відповідальні за правильну організацію вибухових робіт¹⁰; фізична осудна особа, якій виповнилося 16 років¹¹; службова особа, так і фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку¹²; особа, яка досягла 16-річного віку¹³; спеціальний суб'єкт – особа, яка зобов'язана виконувати указані правила (керівники і працівники лісозаготівельних, будівельних організацій, гідротехнічних споруд та ін.)¹⁴; особа, що досягла 16-річного віку, на якій лежать обов'язки з дотримання правил охорони рибних запасів (наприклад, працівники лісозаготівельних організацій і гідротехнічних споруд)¹⁵; особа, що досягла віку 16 років, у тому числі керівник або виконавець відповідних видів робіт¹⁶, як приватна, так і службова особа¹⁷; особа, відповідальність якої за діяння, передбачене ст. 250 КК УРСР 1960 р., настає з віку 16-ти років¹⁸; як посадові, так і інші особи, що досягли 16-річного віку¹⁹.

Така кількість поглядів і суджень щодо суб'єкта злочинного проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, без будь-яких переконливих доводів, що підтверджують ці висновки, призводить до неточного застосування закону і не може слугувати науковими та практичними рекомендаціями для правоохоронних органів та суду. З метою розроблення рекомендацій для встановлення кола суб'єктів злочину, передбаченого ст. 250 КК України, насамперед треба проаналізувати наявні погляди на ту термінологію, яку автори при цьому застосовують. Так, О. О. Дудоров, М. П. Стрельбицький, В. К. Гіжевський, В. О. Кузнецов при визначенні виконавця (суб'єкта) досліджуваного складу злочину використовують абстрактний термін «загальний суб'єкт», що не відображає соціальну сутність суб'єкта (не конкретизують, чи може бути виконавцем злочину приватна особа або неслужбова особа-підривник тощо). Зазначене суперечить існуючій практиці досудового слідства судового розгляду цієї категорії справ, а також чинному кримінальному законодавству, де таке положення відсутнє. Більш повним є судження В. К. Матвійчука щодо виконавця (суб'єкта) злочину, передбаченого ст. 250 КК України, але й воно є неконкретним (не конкретизує суб'єкта цього діяння). Цікаву позицію стосовно (суб'єкта) виконавця цього діяння пропонують у В. В. Сташис та В. Я. Тація, які ширше визначають коло виконавців (суб'єктів) цього складу злочину як приватних, так і службових осіб (останні за наявності в їхніх діях ознак службового злочину несуть відповідальність за сукупністю злочинів). Незважаючи на це, їхні судження неповні, в них є деякі неточності. Так, йдеться лише про приватну та службову особу, а чомусь упускається з поля дослідження неслужбова особа. Крім того, не зазначено вік кримінальної відповідальності, як обов'язкова складова ознака цього суб'єкта злочинного діяння, а також осудність та обмежена осудність такої фізичної особи, можливість вчинити цей злочин громадянином України, особою без громадянства та громадянином іноземної держави. С. Б. Гавриш та З. Г. Корчева навпаки пропонують надто широке визначення виконавця (суб'єкта) цього злочинного діяння – будь-яких осіб. З такого судження можна розуміти як фізичних, так і юридичних осіб. Крім того, відсутня конкретизація виконавців (суб'єктів) аналізованого складу злочину тощо. Близьке за змістом судження стосовно виконавця (суб'єкта) досліджуваного діяння є в авторів науково-практичного коментаря до КК України (за заг. редакцією М. О. Потєбенька, В. Г. Гончаренка, В. А. Клименка та П. С. Берзіна). Так, автори названого коментаря та П. С. Берзін, з'ясовуючи виконавця (суб'єкта) цього складу злочину зазначають, що таким може бути фізична осудна особа, якій виповнилося 16 років. Проте невідомо, яка саме фізична особа, тобто не конкретизовано можливих виконавців (суб'єктів) цього діяння. Крім того, вони упускають законодавчі положення стосовно того, що таким виконавцем (суб'єктом) може бути також і обмежено осуд-

на особа. Натомість В. А. Клименко, визначаючи виконавця (суб'єкта) цього складу злочину, взагалі обмежується вказівкою на те, що суб'єктом цього діяння є особа, яка досягла 16-річного віку. Це дає можливість особі, яка застосовує ст. 250 КК України, розширено розуміти виконавця (суб'єкта), в тому числі й як юридичну особу. У цьому судженні відсутня конкретизація такого виконавця злочину.

Цікаве, на нашу думку, проте суперечливе судження щодо виконавця (суб'єкта) складу злочину, передбаченого ст. 250 КК України, висловлює А. М. Миколенко: виконавцем (суб'єктом) цього складу злочину може бути як службова, так і фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку. У цьому визначенні службову особу протиставляють так званій фізичній осудній особі, що досягла 16-річного віку. Складається враження, що службова особа такою загальною ознакою суб'єкта як осудність не наділена. Пропозиція С. І. Селецького стосовно виконавця (суб'єкта) складу злочину, передбаченого ст. 250 КК України, спрямована лише на те, що відповідальність за цей злочин настає в особи з 16 років. Проте в цьому судженні не дається перелік можливих виконавців (суб'єктів) цього діяння, не вказується, що це могла бути фізична осудна та обмежено осудна особа, а також на інші ознаки суб'єкта цього асоціального явища.

Неповнота в переліку кола виконавців (суб'єктів) цього діяння, характерна для точки зору І. М. Тяжкової, яка наполягає, що таку відповідальність несуть особи, зайняті вибуховими роботами або які відповідають за організацію і проведення таких робіт (наприклад, підричник тощо). Її судження не охоплюють приватних, неслужбових та службових осіб. Крім того, з цього визначення незрозуміло, чи йдеться про юридичну особу або ця особа зайнята вибуховими роботами (адже такими роботами для своїх цілей може займатися як приватна особа, так і службова особа й, можливо, неслужбова особа). Не усуває цього недоліку і позиція М. І. Якубовича, адже обмеження кола виконавців (суб'єктів) лише службовими особами, які керують вибуховими роботами, не відповідає аналізу досліджених вище кримінальних справ та приписам ст. 250 КК України 2001 р. та ст. 163 КК України 1960 р. Не вносить нічого нового і пропозиція Г. Л. Кригер, оскільки в ньому обмежується коло виконавців (суб'єктів) цього складу злочину особами, відповідальними за правильну організацію вибухових робіт. Нічого автор не говорить про осіб, які не організують, але проводять такі вибухові роботи з порушенням правил охорони рибних запасів. Не зазначено, чи можуть бути виконавцями (суб'єктами) цих діянь приватні, службові або неслужбові особи. Неповною є позиція щодо виконавця (суб'єкта) аналізованого діяння Н. А. Лопашенко, В. С. Комісарова та А. В. Наумова, які обмежують коло виконавців (суб'єктів) цього діяння лише особами, зобов'язаними виконувати вказані правила охорони рибних запасів, з деякою конкретизацією цих осіб (наприклад, керівників і працівників будівельних організацій, гідротехнічних споруд тощо). Проте і тут не зазначено, чи можуть бути виконавцями (суб'єктами) цих діянь приватні особи, в тому числі громадяни України, особи без громадянства, громадяни іноземних держав тощо.

Вносить певне непорозуміння позиція В. О. Навроцького щодо виконавця (суб'єкта) складу злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, хоча вона є найбільш повною стосовно переліку суб'єктів цього діяння. Проте в цьому судженні є нелогічне протиставлення як посадових, так й інших осіб, адже існує така класифікація суб'єктів: службова особа, неслужбова особа, приватна особа. Використання терміну «інші особи» може свідчити і про юридичну особу. Зрозуміло, що за чинним КК України відповідальність несуть лише фізичні особи, тому таке судження вносить плутанину і не може слугувати практиці застосування ст. 250 КК України в повному обсязі. Більш повною є думка Т. І. Вауліної щодо суб'єкта (виконавця) злочинного проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, оскільки вона такими називає керівника або виконавця таких робіт, але в ній також відсутня конкретизація таких виконавців (суб'єктів), що визначає їхній соціальний зміст зі всією повнотою.

Проведений нами аналіз судової практики в Україні за 1984–2011 рр. свідчить, що в 65 % випадків за цей злочин притягувалися до кримінальної відповідальності службові особи, у 30 % – неслужбові особи і лише у 5 % випадків – приватні особи.

Злочин, передбачений ст. 250 КК України 2001 р., вчинює службова особа виключно через займаний статус, в іншому випадку цей злочин вчинює неслужбова особа чи приватна особа. У разі вчинення таких злочинів службовими особами з використанням свого статусу їх вважатимуть спеціальним суб'єктом злочину – службовою особою. У випадку вчинення цього злочину (ст. 250 КК України) неслужбовими і приватними особами останні мають ознаки загального суб'єкта, і злочинні діяння не відносять до розряду службових злочинів. Отже, правильно, на наш погляд, у теорії кримінального права виокремлюють цей злочин з умовною назвою – «альтернативний службовий злочин»²⁰.

Діяння, передбачене ст. 250 КК України, вчинене службовою особою, підлягає кваліфікації за сукупністю складів злочинів за наявності ознак службового злочину за статтями 250, 364 або 365 КК України. Зазначене підтверджується вивченням кримінальних справ (65 % справ щодо вчинення злочину, передбаченого ст. 163 КК 1960 р. або 250 КК України 2001 р.).

З цього погляду є цікаві положення в п. 10 постанови Пленуму Верховного Суду РФ «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за екологічні правопорушення» від 05.11.1998 р., де вказується, що «у випадках, коли винним у вчиненні екологічного злочину визнається службова особа якогось державного підприємства, установи, організації, а також особа, яка виконує управлінські функції в комерційній або в іншій організації, вона повинна нести відповідальність за відповідною статтею за вчинення екологічного злочину. Разом з тим при наявності в діях ознак зловживання службовими повноваженнями чи повноваженнями особи, яка виконує управлінські функції в комерційній або в іншій організації, во-

на також несе відповідальність за ст. 285 чи за ст. 286 КК РФ». Це також підтверджує нашу позицію певною мірою в цьому питанні.

Аналіз судової практики та вищезазначених поглядів дає можливість відібрати з них все позитивне і дати визначення виконавця (суб'єкта) злочину, передбаченого ст. 250 КК України. До позитивного в судженнях слід віднести таке: 1) це службові особи, які керують вибуховими роботами; 2) це службові та приватні особи; 3) це фізична осудна особа, якій виповнилося 16 років; 4) керівник або виконавець проведення вибухових робіт; 5) це особи, зайняті вибуховими роботами або відповідають за організацію і проведення вибухових робіт (підричних тощо). 6) це особи, відповідальні за правильну організацію вибухових робіт; 7) це особа, яка зобов'язана виконувати правила охорони рибних запасів при проведенні вибухових робіт (керівники і працівники лісозаготівельних, будівельних організацій, гідротехнічних споруд); 8) це особа, що досягла 16-річного віку, на якій лежить обов'язок з дотримання правил охорони рибних запасів; 9) це неслужбова особа, зайнята вибуховими роботами.

Ураховуючи зазначені позитивні положення з указаних точок зору, а також аналіз судової практики, під виконавцем (суб'єктом) злочину, передбаченого ст. 250 КК України, слід розуміти фізичну, осудну або обмежено осудну службову особу, відповідальну за правильну організацію і проведення вибухових робіт, або керівництво вибуховими роботами, що зобов'язане виконувати правила охорони рибних запасів при проведенні вибухових робіт, або неслужбову особу як виконавця проведення вибухових робіт, зобов'язану виконувати правила охорони рибних запасів при проведенні вибухових робіт (на якій лежить обов'язок дотримуватись таких правил), або приватну особу, яка здійснює вибухові роботи, зобов'язану виконувати правила охорони рибних запасів, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років (громадяни України, громадяни зарубіжних держав, особи без громадянства).

¹ Абдуразаков С. А., Ахмедов Г. А. Субъект преступления по Уголовному кодексу Узбекской ССР // Вопросы совершенствования законодательства Узбекской ССР / Ред. кол.: Г. А. Ахмедов и др. – Ташкент: Фран, 1970. – С. 137–147; Ахмедов Г. А., Миренский Б. А. О соотношении криминологических и уголовно-правовых категорий. Личность преступника и субъект преступления // Общественные науки в Узбекистане, 1975. – № 10. – С. 23–28; Боровых Л. В. Проблемы возраста в механизме уголовно-правового регулирования: Автореф. дис. на соискание научн. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – М., 1974. – С. 8; Бородин С. В., Носков Н. А. К вопросу совершенствования законодательства об уголовной ответственности несовершеннолетних // Современные тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства. – М.: Юрид. лит., 1994. – С. 57–59; Владимиров В. А., Левицкий Г. А. Субъект преступления по советскому уголовному праву. Лекция. – М.: ВШ МОП РСФСР, 1964. – С. 20; Наумов А. В. Предприятия на скамье подсудимых // Сов. юстиция. – 1992. – № 17–18. – С. 3–4; Орлов В. С. Субъект преступления по советскому уголовному праву. – М.: Госюриздат, 1958. – С. 1–260; Павлов В. Г. Субъект преступления. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2001. – 318 с.; Розенко В. І., Матвійчук В. К. Суб'єкт злочину. – К.: Академія МВС, 1984. – 36 с.; Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления. – К.: Наукова думка, 1978. – С. 133; Протченко Б. А. Невменяемость в советском уголовном праве // Правоведение, 1987. – С. 82–84; Тацій В. Я. Суб'єкт злочину / Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. Я. Тацій та ін., за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ – Харків: Юриком Інтер – Право, 2001. – С. 130–141; Уголовное право УССР. Особенная часть: Учебник / М. И. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, П. С. Матышевский и др.; Под ред.: Бажанова М. И., Матышевского П. С., Сташиса В. В. – К.: Вища школа, 1989. – С. 232; Устименко В. В. Специальный субъект преступления (понятие и виды): Учебное пособие. – Харьков: Харьковский юрид. инс-т, 1989. – С. 1–40; Шевченко Я. Н. Правовое регулирование ответственности несовершеннолетних. – К.: Наукова думка, 1976. – С. 1–189.

² Полный курс уголовного права. В 5 т. / Под ред. докт. юрид. наук, проф. А. И. Коробеева. Т. 1: Преступление и наказание. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2008. – С. 348.

³ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

⁴ Дудоров О. О. Злочини проти довкілля // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавроноука – К.: Атіка, 2004. – С. 624; Селецький С. І. Кримінальне право України. Особлива частина: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 194.

⁵ Матвійчук В. К. Коментар Ст. 163 КК України // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. В. Ф. Бойка, Я. Ю. Кондратьєва, С. С. Яценка. – К.: Юрінком, 1997. – С. 592.

⁶ Сташис В. В. Хозяйственные преступления // Уголовный кодекс Украинской ССР: Научн.-практич. комментарий / Ф. Г. Бурчак и др. – К.: Политиздат Украины, 1987. – С. 586.

⁷ Гавриш С. Б., Корчева З. Г. Преступления против окружающей среды // Уголовное право Украины: Особенная часть: Учебник / М. И. Бажанов, Ю. В. Баулин, В. И. Борисов и др.; Под ред. М. И. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація – К.: Юриком Інтер, 2003. – С. 315.

⁸ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: Особлива частина / П. П. Андрушко, Т. М. Арсенюк, О. Г. Атаманюк та ін.; за заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. – С. 261.

⁹ Якубович М. И. Хозяйственные преступления // Собственное уголовное право. Часть Особенная / В. А. Владимиров, П. Ф. Гришанин, Н. И. Загородников и др.; Отв. ред. проф. Н. И. Загородников. – М.: Юрид. лит., 1973. – С. 363.

¹⁰ Орымбаев Р. Специальный субъект преступления. – Алма-Ата: Изд-во Алма-атинского ун-та, 1977. – С. 43.

¹¹ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: Особлива частина / П. П. Андрушко, Т. М. Арсенюк, О. Г. Атаманюк та ін.; за заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. – К.: Форум, 2001. – С. 446.

¹² Миколенко А. Н. Преступления против окружающей среды // Уголовный кодекс Украины. Комментарии: Под ред. Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова / А. П. Бабий, А. В. Загина, Ю. А. Кармазина. – Харьков, ООО «Одиссей», 2001. – С. 531.

¹³ Клименко В. А. Злочини проти довкілля // Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.; За заг. ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004. – С. 313.

¹⁴ Лопашенко Н. А. Экологические преступления: Комментарии к главе 26 УК РФ – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – С. 199; Комиссаров В. С. Экологические преступления // Полный курс уголовного права: В 5 т. / Под ред. докт. юрид. наук, проф. Р. Ф. Коробеева. – Т. IV: Преступления против общественной безопасности. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2008. – С. 428.

¹⁵ Наумов А. В. Российское уголовное право. Курс лекций: В 3 т. – Т.3. Особенная часть (главы XI – XXI). – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – С. 229.

¹⁶ Ваулина Т. И. Экологические преступления // Уголовное право. Особенная часть : учебник для вузов / Т. И. Ваулина и др.; отв. ред.: И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов. – М.: НОРМА–ИНФРА-М, 1998. – С. 519.

¹⁷ Тацый В. Я. Преступление против природных богатств СССР // Уголовное право УССР. Особенная часть: Учебник / Ю. В. Александров, М. И. Бажанов, Н. В. Володько и др.; Под ред. М. И. Бажанова и др. – К.: Вища шк., 1989. – С. 302.

¹⁸ Селецький С. І. Вказана праця. – С. 192.

¹⁹ Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – С. 436.

²⁰ Розенко В. І., Матвійчук В. К. Вказана праця. – С. 25.

Резюме

У статті проаналізовано погляди на проблему виконавця злочину, передбаченого ст. 250 КК України. Запропоноване визначення виконавця цього злочину.

Ключові слова: виконавець, суб'єкт, порушення правил, проведення вибухових робіт.

Резюме

В статье проведен анализ взглядов на проблему исполнителя преступления, предусмотренного ст. 250 УК Украины. Предложено определение исполнителя этого преступления.

Ключевые слова: исполнитель, субъект, нарушение правил, проведения взрывных работ.

Summary

The article provides an analytical survey of the problem of the crime-doer under the article 250 of the Criminal Code of Ukraine. A definition of the doer of the given crime is offered.

Key words: crime-doer, subject, violation of rules, conducting blasting operations.

Отримано 9.04.2012